

Csepeli Réka

„Kit hívjak, ha Európával akarok beszélni?”

Az idők során szállóigévé vált kérdés vajon érvényes-e még napjainkban az Európai Unióra? Ez a modern amerikai diplomácia atyjának tartott Kissinger szájába adott (bár sokak szerint ő maga által soha ilyen formában nem megfogalmazott) mondat mindenesetre két magatartást, illetve helyzetet is illusztrál: egyrészt az amerikai arroganciát, másrészt azt az európai megosztottságot, amely továbbra is beárnyékolja a vén kontinenst. Változott-e az 1970-es évek óta a helyzet, illetve számíthatunk-e e tekintetben, különösképpen Donald Trump januári hivatalba lépésével, némi változásra? A második mandátumát egy hónap múlva megkezdő amerikai elnök mindenesetre egy telefonszámot biztosan számontart, méghozzá Orbán Viktorét.

Európa megosztottsága

A háború folytatása mindenáron vagy a békekötés meggyorsítása? És ha béke, milyen feltételekkel? A német–francia tengelyt tekinthetjük-e még az unió tartópillérének a két ország belpolitikai instabilitásának tükrében? Fel tudja-e még venni a versenyt Európa az Egyesült Államokkal és Kínával? Hűen tükrözi-e az egyes tagállamok választópolgárainak döntését az európai intézmények összetétele? És meginoghat-e az unió polgárainak hite ezekben az intézményekben?

Az Európai Unión belül továbbra is sok a megosztottság. Holott nyilvánvaló, hogy a jelenlegi geopolitikai kihívásokhoz erős egységre lenne szükség. A Draghi-jelentés által felvázolt kritikus jövőkép ugyan némiképp felrázta az Európai Uniót, azonban az egységes cselekvés perspektívája még csak homályosan látszik kirajzolódni. Kontúrjait ugyan már számos program, jelentés, tanulmány körvonalazta, az Enrico Letta által sürgetett európai ipari stratégiától a soros magyar uniós elnökség prioritásaiig,¹ hangsúlyozva versenyképességünk erősítésének fontosságát, a 27 tagállam összehangolt cselekvésének jelei még igencsak váratnak magukra.

¹ Lásd az uniós magyar elnökség honlapját.

Kétségtelen, hogy a sokszínűsége és összetettsége tekintetében „barokknak” nevezhető Európa a bővítések által fokozatosan kitágulva, illetve a jelenlegi feszült nemzetközi helyzetben egyre több kihívásnak kell hogy eleget tegyen. Az egységes politikai, illetve gazdasági fellépést több, a közelmúltban bekövetkezett esemény és döntés is hátráltatta. Az eddigiekben az unió történelmi tartópilléreként számontartott és ekként működő német–francia tengely meggyengülése alapvetően új helyzetet teremthet.

Franciaország az 1958-ban Charles de Gaulle által alapított ötödik köztársaság történetében eddig példa nélküli belpolitikai válsággal küzd már hónapok óta. Az Emmanuel Macron által az idén immáron negyedikként kinevezett miniszterelnök, a centrista François Bayrou nagy valószínűség szerint az utolsó „mentőövet” jelentheti a hibrid makronista politika számára.² Ez a már hónapok óta húzódó válság azonban az ország belpolitikáján jóval túlmutat. A francia elnök idén áprilisban a Sorbonne-on elmondott beszédéből igencsak egyértelműen kiderült, hogy Macron Európa vezetőjeként kívánt mutatkozni. A kontinens szuverenitásának fontosságát előtérbe helyező felszólalásában hangsúlyozta, hogy az európai „ötletdoboz” kulcsa az ő kezében van. Országá ekkor még a német–francia tengely hajtómotorjának tűnt. Azóta azonban nyilvánvalóvá vált, hogy az általa meghatározott politikai és gazdasági irányvonal korántsem felel meg a francia választópolgárok elvárásainak. A Nemzetgyűlés felosztatásával és a júliusra előre hozott választásokkal olyan mértékű belpolitikai válságba sodorta országát, amelyből igencsak nehéznek tűnik a kiút. Macron ezen – sokak szerint – elhamarkodott döntésével Franciaország voltaképpen európai kezdeményező erőként is megszűnt létezni. Ez nem azt jelenti, hogy a franciák szava már nem számít az EU-n belül, ugyanakkor az ország elvesztette hangadó szerepét.

Mindez számtalan, a közelmúltban történt eseménnyel is illusztrálható: Ursula von der Leyen a francia belpolitikai válságot kihasználva a MERCOSUR-megállapodás tárgyalásának befejezésére Montevideóba sietett, kiváltva ezzel a franciák felháborodását.³ Az Élysée-palota azonnal közölte, hogy Franciaország továbbra sem hajlandó az egyezményt jelen formájában elfogadni.⁴ A Nemzeti Tömörülés egyenesen „a francia nép hátba szúrásának” minősítette a Bizottság elnök asszonyának ezen lépését.⁵ A pártelnök Jordan Bardella

² SEGAUNES 2024.

³ EU Chief Lands in South America to Try Close Contentious Trade Deal 2024.

⁴ GALOPIN–CHAGNON 2024.

⁵ 20 Minutes – AFP 2024.

határozott lépést követel, Franciaország EU-s befizetése befagyasztásának a formájában. Az Engedetlen Franciaország pártja pedig bizalmatlansági indítvánnyal fenyegeti a Bizottságot.⁶

A franciák hangsúlyozzák, hogy a MERCOSUR még nincs ratifikálva. Ahhoz azonban, hogy az egyezmény életbelépését megakadályozzák, legalább négy olyan országnak kell fellépnie ellene, amelynek lakossága az unió össznépességének minimum 35%-át jelenti.⁷ Lengyelország és Ausztria mellett Írország és Hollandia is jelezte már a MERCOSUR-ral való elégedetlenségét. Azonban ez még mindig kevés lenne a lakosok számát tekintve. Olaszország csatlakozása az ellenzők táborába viszont megakadályozhatná a ratifikálást.⁸ A német és a spanyol nyomás az egyezmény elfogadására azonban igen erős.

Egy másik, Franciaországot érintő és az Európai Bizottsággal kapcsolatos esemény is felkavarta az elmúlt hónapokban a kedélyeket. A december 1-jén hivatalba lépett második Von der Leyen-bizottság⁹ francia biztosa, Stéphane Séjourné ugyan alelnöki pozíciót kapott, szerepe azonban jelentősen kisebb, mint elődjéé, Thierry Bretoné volt. Az Ursula von der Leyen és a volt francia biztos között kialakult és utóbbit lemondásra kényszerítő konfliktus az ország szuverenitásának kérdését is felvetette, amennyiben egy tagállam demokratikusan megválasztott elnöke által felkért biztost egy nem közvetlen demokratikus választás eredményeként megválasztott bizottsági elnök voltaképpen lecserélhetett. A volt biztos, Thierry Breton aggodalmának adott hangot, miszerint az eredetileg a kollegialitás alapelveire épülő Bizottság egyre inkább politikai testületté válik, ezzel saját hivatását is megkérdőjelezve.

Németországnak, az unió másik pillérállamának helyzete sem sokkal megnyugtatóbb. A november elején összeomlott koalíció és a gazdasági stagnálás az eddig Európában a legstabilabbnak tűnő államot is kibillentette regnáló pozíciójából.¹⁰ Ez persze a lehető legrosszabb pillanatban olyan politikai úrt hozott létre Európa szívében, amely az egész kontinens biztonságát fenyegetheti. A Bundestag Olaf Scholz által indítványozott és december 16-án lezajlott bizalmi szavazásának eredményeként a választásokra 2025. február 23-án kerül majd sor.¹¹ Addig pedig marad a bizonytalanság...

⁶ VIGNAUD 2024.

⁷ GROVER 2024.

⁸ GEOFFROY-IMBACH-ROMAIN 2024.

⁹ Toute l'Europe 2024.

¹⁰ TANNO-SHUKLA-DMITRACOVA 2024.

¹¹ IMPELLI 2024.

Kit lehet akkor „felhívni” Európában?

Ursula von der Leyen montevideói „partizánakciója” az EU egységét még inkább megbontotta, és Franciaországot még jobban eltávolította Németországtól. Mindeközben gyakorlatilag valamennyi tagállam a hetek múlva hivatalba lépő Donald Trump *America first* politikájától retteg, hangsúlyozva, hogy számára Európa nem más, mint „kis Kína, amelyik nem vásárol eleget”. Sokak szemében világosnak látszik, hogy Trump az erőviszonyokkal taktikázik, az egymásra licitálást szítva az egyes országok között.

A legtöbb tagállam arra számít, hogy Trump meg akarja majd osztani az európaiakat, bilaterális kapcsolatok kiépítésén keresztül. Holott csak az EU jelenthet védőernyőt, amihez erős egység szükséges. A Letta- és a Draghi-jelentés fényében mára már mindenki elismeri, hogy a nagy hiba az volt, hogy Európa kizárólag a kreativitásra koncentrált, ezzel az Egyesült Államoknak hagyva a pénzügyeket és Kínának az ipart. Mára már egyértelmű, hogy ki kell lépnünk az USA gyarmati hatalma alól.

Ugyanakkor az Európai Központi Bank elnök asszonya, Christine Lagarde a napokban arra szólította fel a tagállamokat, hogy többet kell az Egyesült Államoktól vásárolniuk a jó viszony kialakítása, illetve a kereskedelmi háború elkerülése érdekében.¹² Ne felejtsük el, hogy Európa esetében 27 piac áll szemben egy hatalmas és egységes pénzügyi hatalommal.

Megindult tehát az „egymásra licitálás” Donald Trump kegyeiért az európai politikusok körében.¹³ Emmanuel Macron azzal dicsekedhet, hogy ő láthatta először vendégül az újraválasztott amerikai elnököt, és nem is akármilyen keretek között: az öt év alatt újjászületett Notre-Dame nyitóceremoniájának keretében.¹⁴

A feszült nemzetközi helyzetben Európa egysége fontosabbnak tűnik tehát, mint valaha. Erős *leadership* szükséges. De vajon melyik tagállam vehetné át a vezetői szerepet a meggyengült német–francia tengely ismeretében?

A legtöbb tekintet Lengyelország felé fordul.¹⁵ Az orosz–ukrán háború révén igencsak exponált pozíciót betöltő ország geostratégiai szerepe egyértelműen megnövelte a lengyelek súlyát az EU-n belül. A jövő év január 1-jétől a soros elnökség szerepét betöltő Lengyelország a közös védelem kérdésében valóban

¹² Achetez américain pour éviter la guerre commerciale avec Trump, selon Christine Lagarde 2024.

¹³ SIMON–MANCINI–WINGROVE 2024.

¹⁴ CNEWS 2024.

¹⁵ BERGERON 2024.

nagy lépéselőnnyel bír. A közös védelmi költségvetés megemelését sürgető lengyelek mintegy 500 milliárd dolláros alap megszavazását javasolják. A védelemben eddig nem volt európai egység. Az ukrajnai háború rákényszeríti a kontinenst a közös hadi befektetésre. A Covid-19-járvány bebizonyította, hogy az EU tud egységesen működni. Donald Tusk lépten-nyomon hangsúlyozza, hogy országa a közös védelem érdekében lép fel. 340 000 katonájával a lengyel hadsereg a legerősebb Európában. Lengyelország védelmi logikája szerint közös ipari bázis kell a közös védelem érdekében.

A fentiekben az egyes tagállamok stratégiai helyezkedéséről beszéltünk. De mi a helyzet az unió intézményeivel? 2009 óta a liszaboni egyezmény értelmében a külügyi és biztonságpolitikai képviselőnek kellene Európa „arcának” a szerepét betöltenie. De vajon a Josep Borrell helyébe lépő Kaja Kallas hiteles tárgyalópartner lesz-e az átrendeződő amerikai diplomácia szemében?

Mindenesetre a volt EU-biztos, Thierry Breton kategorikus választ ad a cikkünk címében feltett kérdésre. Szerinte ugyanis „Donald Trump egyetlen emberben bízik Európában, és az Orbán Viktor”. „A magyar miniszterelnökön keresztül fog az EU-val tárgyalni, ami nem jelenti azt, hogy más európai vezetők nem jönnek majd számításba” – teszi hozzá. Köztük a francia elnök, a leendő német kancellár, Giorgia Meloni, Geert Wilders, illetve Robert Fico nevét is említi, a november eleji Orbán Viktorral folytatott megbeszélésének a fényében. Magyarország miniszterelnöke azonban minden bizonnyal megkerülhetetlen lesz a Fehér Ház számára.¹⁶ Egyszóval a január végén hivatalba lépő amerikai elnök most már tudja, hogy milyen számon hívható Európa.

2024. december 17.

Felhasznált irodalom

20 Minutes – AFP (2024) : Mercosur: « Trahison », la classe politique et l'Elysée furieux après la signature du traité par L'UE. *MSN*, 2024. december 6. Online: www.msn.com/fr-fr/actualite/france/mercotur-trahison-la-classe-politique-et-l-elyse%25C3%25A9e-furieux-ap-r%25C3%25A8s-la-signature-du-trait%25C3%25A9-par-l-ue/ar-AA1vpCyM

Achetez américain pour éviter la guerre commerciale avec Trump, selon Christine Lagarde (2024). *Businessbourse*, 2024. december 3. Online: www.businessbourse.com/2024/12/03/achetez-americain-pour-eviter-la-guerre-commerciale-avec-trump-selon-christine-lagarde/

¹⁶ TADEO–BRETON 2024.

- BERGERON, Thomas (2024): La Pologne: un nouvel acteur incontournable sur la scène européenne. *L'Autonomie*, 2024. szeptember 20. Online: <https://lautonomie.fr/societe/la-pologne-un-nouvel-acteur-incontournable-sur-la-scene-europeenne/>
- CNEWS (2024): Réouverture de Notre-Dame: Emmanuel Macron remercie «tous ceux qui ont permis de tenir la promesse». *CNEWS*, 2024. december 7. Online: www.cnews.fr/france/2024-12-07/en-direct-reouverture-de-notre-dame-lautre-vedette-de-la-ceremonie-donald-trump
- Discours sur l'Europe (2024). *Élysée*, 2024. avril 24. Online: www.elysee.fr/emmanuel-macron/2024/04/24/discours-sur-leurope
- EU Chief Lands in South America to Try Close Contentious Trade Deal (2024). *France 24*, 2024. december 5. Online: www.france24.com/en/live-news/20241205-von-der-leyen-heads-to-eu-mercosur-summit-for-trade-deal
- GALOPIN, Alice – CHAGNON, Luc (2024): Accord UE-Mercosur : «Ce n'est pas la fin de l'histoire», réagit l'Elysée, pour qui le texte «reste inacceptable en l'état». *Franceinfo*, 2024. december 6. Online: www.francetvinfo.fr/economie/commerce/mercosur/direct-negociations-avec-le-mercosur-la-classe-politique-francaise-fustige-l-accord-conclu-par-ursula-von-der-leyen_6939779.html
- GEOFFROY, Romain – IMBACH, Romain – ROMAIN, Manon (2024): Accord UE-Mercosur : quelles coalitions de pays pourraient bloquer l'adoption du traité ? *Le Monde*, 2024. december 6. Online: www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2024/12/06/accord-ue-mercosur-quelles-coalitions-de-pays-pourraient-bloquer-l-adoption-du-traite_6434252_4355770.html
- GROYER, Flavien (2024): UE-Mercosur : la France peut-elle empêcher la signature de l'accord de libre-échange ? *Ici*, 2024. november 17. Online: www.francebleu.fr/infos/agriculture-peche/ue-mercosur-la-france-peut-elle-empêcher-la-signature-de-l-accord-de-libre-échange-6637385
- IMPELLI, Matthew (2024): German Chancellor Requests Confidence Vote, Setting Up Early Election. *MSN*, 2024. november 12. Online: www.msn.com/en-us/news/world/german-chancellor-requests-confidence-vote-setting-up-early-election/ar-AA1vG6Vv
- SEGAUNES, Nathalie (2024): François Bayrou nommé premier ministre : l'éternel recours appelé aux responsabilités. *Le Monde*, 2024. december 13. Online: www.lemonde.fr/politique/article/2024/12/13/francois-bayrou-nomme-premier-ministre-l-eternel-recours-appelle-aux-responsabilites_6446425_823448.html
- SIMON, Zoltan – MANCINI, Donato Paolo – WINGROVE, Josh (2024): Orban, Macron, Meloni Compete for Trump's Ear as Europe's Voice. *MSN*, 2024. október 12. Online: www.msn.com/en-us/news/politics/orban-macron-meloni-compete-for-trump-s-ear-as-europe-s-voice/ar-AA1vBLus
- TADEO, María – BRETON, Thierry (2024): Trump, Musk, Orbán : l'Union est-elle prête ? Les réponses de Thierry Breton. *Le Grand Continent*, 2024. november 8. Online: <https://legrandcontinent.eu/fr/2024/11/08/si-trump-veut-parler-deurope-le-coup-de-fil-sera-de-sormais-dabord-passe-a-orban-une-conversation-avec-thierry-breton/>
- TANNO, Sophie – SHUKLA, Sebastian – DMITRACOVA, Olesya (2024): Germany's Normally Stable Government Has Collapsed. Here's Why. *CNN*, 2024. november 7. Online: <https://edition.cnn.com/2024/11/07/europe/germany-government-collapse-explainer-intl/index.html>
- Toute l'Europe (2024): *Qui sont les 27 commissaires européens (2024-2029) ?* Online: www.touteleurope.eu/institutions/commission-europeenne-ursula-von-der-leyen-2-college-commissaires-europeens-membres/
- VIGNAUD, Juliette (2024): Et maintenant, LFI veut censurer la Commission européenne. *MSN*, 2024. december 13. Online: www.msn.com/fr-fr/politique/gouvernement/et-maintenant-lfi-veut-censurer-la-commission-europ%25C3%25A9enne/ar-AA1vNvNH